

DOI: <https://doi.org/10.32820/2074-8922-2023-80-99-104>
УДК 378.147:811.161.2

**ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КУЛЬТУРИ ЯК НЕВІД'ЄМНОЇ ОЗНАКИ
НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ
«КРАЄЗНАВЧО-ТУРИСТИЧНА РОБОТА» НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
(ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)**

© Чуєшкова О.В.

Українська інженерно-педагогічна академія

Інформація про автора

Чуєшкова Оксана Володимирівна: ORCID0000-0002-7995-6608; chueshkova@ukr.net; кандидат філологічних наук; доцент кафедри краєзнавчо-туристичної роботи, соціальних і гуманітарних наук; Українська інженерно-педагогічна академія; вул. Університетська, 16, м. Харків, 61003, Україна;

У статті розглянуто мовленнєву культуру як один з основних критеріїв професійної придатності будь-якого спеціаліста. Акцентовано, що слухачі освітньо-професійної програми «Краєзнавчо-туристична робота» – майбутні історики, консультанти з питань історії, подорожей, археологи, викладачі – зобов'язані володіти літературною мовою на високому рівні. Проаналізовано таку ознаку культури мовлення, як правильність, розглянуто найтипівші порушення мовних норм здобувачами, запропоновано шляхи усунення цих помилок під час вивчення дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)». Зосереджено увагу на дикційній й орфоепічній чистоті мовлення, труднощах у процесі опанування лексичного багатства української мови, її граматики, стилістики й орфографії. Підкреслено, що, крім навчальної роботи, для формування мовленнєвої культури важливе значення має також виховна. Зазначено, що науково-педагогічні працівники гуманітарних кафедр ЗВО повинні всіляко залучати здобувачів і здобувачок до вивчення фольклору, народних традицій, життя та діяльності видатних особистостей науки, техніки та культури, використовуючи для цього твори класиків, сучасних українських письменників. Наголошено, що в УПА викладачі кафедри краєзнавчо-туристичної роботи, соціальних і гуманітарних наук щорічно проводять олімпіади з української мови, перший етап Міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Яцика та Міжнародного мовно-літературного конкурсу учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка, заходи до Дня української писемності та мови тощо. Зроблено висновок, що без глибокого знання мови, зокрема її фонетичної системи, лексичного складу, граматичної будови і стилістичних властивостей, сучасний фахівець у галузі краєзнавчо-туристичної роботи не зможе виконувати складні професійні завдання, бути конкурентоздатним на ринку праці. Усне і писемне мовлення здобувачів за змістом має бути об'єктивним, переконливим, за формою – логічним, цивілізованим, яскравим, але передусім – правильним.

Ключові слова: мовленнєва культура, мовна норма, система вправ і завдань, словникарські праці, фахова мова.

O. Chuieshkova "Formation of speech culture as an integral sign of national consciousness of students of the "Local studies and tourism work" educational program in the Ukrainian language classes (for professional orientation)".

The article deals with the speech culture as one of the main criteria for the professional suitability of any specialist. It is emphasized that students of the educational and professional program – future historians, consultants on history, travel, archaeologists, teachers – are required to have a high level of literary language. Such a sign of speech culture as correctness was analyzed, the most typical violations of language norms by applicants were considered, the ways to eliminate these errors during the study of the "Ukrainian language (for professional orientation)" discipline were proposed. Attention is focused on dictional and orthographic purity of speech, difficulties in the process of mastering the lexical richness of the Ukrainian language, its grammar, stylistics and orthography. It is emphasized that, in addition to academic work, the educational one is also important for the speech culture formation. It is noted that scientific and pedagogical workers of the humanitarian departments of higher education institutions should in every possible way involve students in the study of folklore, folk traditions, life and activities of outstanding personalities of science, technology and culture, using for this purpose the works of classics and modern Ukrainian writers. It is emphasized that at UEPA the teachers of the Local History and Tourism, Social and Humanities Department annually hold the

Ukrainian language Olympiads, the first stage of the Petro Yatsik International Ukrainian Language Competition and Taras Shevchenko International Language and Literary Competition for Pupils and Students, events for the Day of the Ukrainian writing and language, etc. It was concluded that without deep knowledge of the language, in particular its phonetic system, lexical structure, grammatical structure and stylistic properties, a modern specialist in the field of local history and tourism work is not be able to perform complex professional tasks and be competitive in the labor market. Oral and written speech of applicants should be objective, convincing in content, logical, civilized, bright in form, and above all – correct.

Key words: *speech culture, language norm, system of exercises and tasks, dictionary works, professional language.*

Постановка проблеми в загальному вигляді. Найважливішим компонентом особистості є комунікативний складник, оскільки комунікація становить 80% усього існування людини. Згідно з результатами низки опитувань, проведених різними організаціями в жовтні – грудні 2022 року, від початку повномасштабного вторгнення 42% наших співвітчизників почали більше спілкуватися українською, а 14% повністю перейшли на неї; 41% респондентів зауважили, що спілкуються винятково українською, 17% – здебільшого українською. Натомість російською розмовляють 14% опитаних, ще 24% використовують обидві мови рівною мірою [детальніше див. 5, с. 4– 6]. У динаміці ці процеси відстежує Л. Масенко, посилаючись на результати ще одного опитування, проведеного соціологічною групою «Рейтинг» також у 2022 році, і констатує стале зменшення російськомовного сегменту українців: у 2012 році таких респондентів налічувалося 40%, наприкінці 2021 р. – 26%, на початку повномасштабного вторгнення – 18%. Дві третини тих, хто в побуті використовує обидві мови, і третина російськомовних готові повністю перейти на українську мову [4, с. 35]. З цих досліджень випливає те, що більшість українців усвідомлює важливість державної мови в побутовому й офіційному, зокрема професійному, спілкуванні. Проте, як бачимо, певна кількість мовців для задоволення своїх комунікативних потреб у професійній діяльності продовжує послуговуватися або мовою рф, що є неприпустимим як згідно із законодавством, так і здоровим глуздом, або суржиком. Перший складник цієї проблеми можна розв'язати шляхом здійснення заходів державного контролю за застосуванням державної мови, другий – упровадженням мовних дисциплін у ЗВО. Так, в Українській інженерно-педагогічній академії викладається курс «Українська мова (за професійним спрямуванням)» (далі УМПС), який має на меті формувати знання про специфіку усної та писемної форм реалізації фахової мови.

Пріоритетні завдання дисципліни – сформувати чітке розуміння ролі державної мови в професійній діяльності; забезпечити досконале володіння нормами сучасної української літературної мови та дотримання вимог культури усного й писемного професійного мовлення; виховати повагу до української літературної мови, мовних традицій.

Аналіз досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми. Проблемі формування професійного мовлення майбутніх спеціалістів присвячено чимало праць відомих мовознавців (Н. Бабич, Н. Ботвина, Н. Волкотруб, Л. Мацько, З. Мацюк, Г. Онуфрієнко, М. Пентиліук, А. Токарська, С. Шевчук та ін.)

На думку Г. Онуфрієнко [7, с. 10], володіння мовою – це комплексне поняття, що охоплює багатство словникового запасу носія мови, чистоту, ясність, точність, виразність, нормативність мовлення, розуміння нюансів значеннєвого спектра слів, розрізнення мовних засобів за їх стилістичним забарвленням, досконале володіння способами побудови речень та текстів, знання національних особливостей формо- та словотворення й мовленнєвого етикету, уміння надати фонетико-інтонаційної виразності своєму усному мовленню.

Як і Л. Мацько [6, с.7] переконані в тому, що культура спілкування без знання мови неможлива. Мова підносить людину над світом природи, виділяє її як інтелектуальний феномен, який здатний пізнавати, освоювати і творити світ. Мова дає можливість людині реалізувати себе як духовну особистість, ідентифікуватися з власним «я», з колективом, суспільством, нацією. Вона моделює вчинки, щоденну прагматику людини. Знецінення мови знецінює її носіїв – мовців, знецінює націю і її духовну культуру. Мова підтримує в людині стан психологічної впевненості, рівноваги, дає відчуття життєвої перспективи, духовної опори. На основі мови формується національно-культурне поле з протяжністю у часі (через віки) і в просторі, бо мова є

каналом духовного й інформативного зв'язку в суспільстві, вона здатна актуалізувати через лексику і фразеологію морально-етичні, звичаєві норми. Мову можна визначити як стан розуму в певний час, екзистенцію інтелекту, канал інтелекту, результат мисленнєвої діяльності, фіксатор мислення, лакмус мислення, відновник інформації, модель, картину світу, річ у собі і річ для нас одночасно – і все це буде правильно, бо визначатиме кожного разу якусь з цих ознак.

Постановка завдання. Мовленнєва культура, безперечно, є одним з основних критеріїв професійної придатності будь-якого спеціаліста. Слухачі освітньо-професійної програми (далі ОПП) «Краєзнавчо-туристична робота» – майбутні історики, консультанти з питань історії, археологи, викладачі, консультанти з подорожей – зобов'язані володіти літературною мовою на високому рівні. Сучасні соціально-економічні умови, вплив галузі туризму на суспільні явища вимагають від фахівців сфери гостинності досконалої мовної підготовки. Актуальність вивчення української мови майбутніми професіоналами туризму полягає у вихованні національно свідомої, духовно багаті особистості, здатної комунікативно виправдано використовувати потужні можливості мови, вільно і творчо послуговуватися її виразовими засобами [3, с.5].

Мета статті – проаналізувати таку ознаку культури мовлення, як правильність. З-поміж завдань роботи – розглянути найтипівші порушення мовних норм здобувачами освітньо-професійної програми «Краєзнавчо-туристична робота» й запропонувати шляхи усунення цих помилок.

Виклад основного матеріалу. «Правильність – одна з найбільш визначальних ознак культури мовлення», – стверджує Н.Бабич [2, с.41]. Для того, щоб мовлення було правильним, необхідно дотримуватися сучасних норм вимови, наголошування, уживання слів і стійких зворотів, словозміни, побудови синтаксичних конструкцій, вибору мовних засобів відповідного стилю, а також норм орфографії та пунктуації.

Відомо, що професійна діяльність як педагога-історика, так і краєзнавця, спеціаліста в туристичній галузі пов'язана передусім з усним мовленням (за спостереженнями науковців, під час комунікації аудіювання становить 45%,

говоріння – 30%, читання – 16 %, письмо – 9%), де важливу роль відіграє правильна вимова. Дикційна й орфоепічна чистота мовлення – його визначальні якісні ознаки. Дикція – це правильна, виразна артикуляція, засіб якісного розрізнення звуків мовлення, а орфоепія – це норми вимови.

У мовленні здобувачів й здобувачок, які опановують аналізовану ОПП, фіксуємо типові орфоепічні порушення, спричинені явищами мовної інтерференції. Ідеться про оглушення дзвінкх приголосних у кінці слів і складів, м'яку вимову шиплячих, наближення голосного [o] до [a] в ненаголошеній позиції, використання звука [r] на місці [r] тощо. Недотримання орфоепічної норми небезпечно й тим, що може призвести до спотворення змісту сказаного, напр.: *плід і пліт, гриб і грип, казка і каска, везти і вести, голосувати і галасувати, компанія і кампанія, грати у футбол і грати на вікнах.*

Спостерігаємо також проблеми з наголошуванням, зокрема в іменниках (усі приклади подаємо з нормативним наголосом): *читання, пізнання, завдання, видання, листопад, випадок, довідник, ознака, показник; прикметниках валовий, оптовий, господарський, новий, черговий, текстовий, фаховий, порядковий, котрий, найважливіший, типовий; числівниках одинадцять, чотирнадцять, вісімдесяти, одного; займенниках абихто, абищо, що-небудь, моя, твоя; дієсловах вести (ведемо, ведете, ведуть), нести, везти* тощо.

Зауважимо, що ґрунтовному розглядові всіх мовних норм, у тому числі питань, пов'язаних з вимовою звуків та наголошування слів, присвячена перша лекція «Мова професійного спілкування як функціональний різновид української літературної мови», під час якої відбувається ознайомлення зі словниками, зокрема орфоепічним [8].

Фіксуємо порушення лексичної мовної норми. Здобувачі й здобувачки часто плутають значення таких слів: *воєнний – військовий, попередити – запобігти, відношення – відносини – стосунки – ставлення, показник – показчик, адрес – адреса, білет – квиток, об'єм – обсяг, рятувальник – рятівник, знаходиться – перебувати, статистичний – статичний, грати – відігравати, дискваліфікація – декваліфікація, поверховий – поверхневий, уява – уявлення, громадянський – громадський* тощо.

Також констатуємо й використання суржику: *вищестоящі організації, повістка денна, дошка об'яв, прийняти міри, люба із сторін, переписка між організаціями, діючий на основі уставу, заключити даний договір про слідуюче, згідно умов тощо.*

До порушень лексичної мовної норми відносимо також:

- наявність у словосполученні та реченні зайвих слів (плеоназмів): *оселитися жити в готелі, спільне співробітництво, пам'ятний сувенір, урбанізоване місто; десять осіб перекладачів; фальшива підробка; вишуканий делікатес; ультимативна вимога; сьогоднішній день; маршрут руху, місцевий абориген, промислова індустрія, габаритні розміри, народний фольклор;*

- тавтологію: *відзвітувати за звітний період, повернутися назад, з'явитися в уяві;*

- мовленнєву недостатність: *у неділю відбудеться виставка-продаж любителів туристичного спорядження; товари в купальних костюмах не відпускаються.*

Діяльність, спрямована на подолання зазначених порушень, передбачає активну роботу студентства під час практичних занять (виконання вправ і завдань, зокрема на редагування), самостійне опрацювання словникарських праць, передовсім тлумачних [9, 10].

Але найбільше помилок спостерігаємо на граматичному рівні. До найтипівіших відносимо такі:

1. Труднощі під час визначення категорії роду невідмінюваних іменників типу *авеню, альма-матер, ампула, торнадо, протеже, салямі, колібрі, боржомі, цунамі, Гельсінкі, Колорадо, Кіото, Гаїті, Палермо.*

2. Сплутування категорії числа іменників у певних конструкціях: *пішохідний та велосипедний туризми; покоївка відповідає за порядки в готельному номері; сувеніри із символами міста; асортименти продукції; у кожній країні є своє табу і правило поведінки.*

3. Незнання правил використання відмінкових форм іменників. Найбільш «проблемними» є:

3.1. Родовий відмінок: *Луцька, Трускавця, Франкфурта* але *Амстердаму, Лондону, Мадриду, Парижу.*

3.2. Давальний відмінок: *екскурсоводу, гиду, музеєзнавцю, відвідувачу, туристу* – усі наведені приклади мають уживатися із закінченнями *-ові, -еві, -еві.*

3.3. Кличний відмінок, формами якого часто нехтують або використовують замість нього

форми називного: *Ігорі Вікторовичу, Володимире Семеновиче, Любов Григорівно, шановний клієнт.*

4. Нерозмежовування поняття дії та наслідку дії для іменників на позначення процесу та результату: *ухвала рішення, зміна розкладу, виклад інформації, оцінка процесів.*

5. Неправильне відмінювання числівників та їх узгодження з іменниками: *семидесяти туристів, двісті сімдесят п'ятьма путівками, три екскурсостода.*

6. Незнання правил утворення ступенів порівняння прикметників: *самі найкращі канікули, сама найгірша подорож, найбільш корисніший досвід.*

7. Використання неправильних дієслівних форм: *боряться, біжуть, ходє, носє, вибачаюся, захоплюючий, існуючий, знаючий, оточуючий, плаваючий, приїхавший, написавший.*

8. Некоректна побудова речень із займенниками, дієприслівниковими зворотами, однорідними членами: *З розповіді ми дізнались про культуру й архітектуру міста, яку яскраво висвітлив екскурсовод; Туроператор не змінив свого ставлення до проблем відшкодування матеріальних збитків, які пов'язані з неправильним оформленням документів; Кожен клієнт турфірми отримає цінний подарунок, фото якого розмістять на офіційному сайті; Ознайомившись з пропозиціями вашої фірми, одразу з'явилось бажання вирушити в подорож; Батько любить і піклується про дітей.*

Морфологічні й синтаксичні мовленнєві хиби потребують значної уваги з боку викладачів, тому темі «Вибір граматичної форми в професійному мовленні» присвячено 8 годин аудиторної роботи та 20 самостійної (загальний обсяг дисципліни становить 3 кредити), під час якої здобувачі виконують усні та письмові вправи, розв'язують тестові завдання, обґрунтовуючи вибір тієї чи тієї граматичної форми. Надзвичайно важливим є ознайомлення здобувачів зі словниками й довідниками, широко представленими в мережі [1, 11].

Над усуненням стилістичних помилок здобувачі працюють протягом усього курсу УМПС. Оскільки добір мовних елементів залежить від сфери комунікації, мети і завдання висловлювання, акцентуємо увагу студентства не стільки на правильності, скільки на доцільності цього вибору. У цьому контексті надзвичайно важливою є опрацювання теми «Українська термінологія як основа

професійного спілкування». Ідеться про опанування спеціального словника фаху, проведення чіткої межі між термінами (*турагент, туризмознавство, соціокультурна інфраструктура, перевізник*) та професіоналізмами (*гаряча путівка, візовик, продажник, анімашки, комбінашки*). Під час цієї роботи здобувачі готують усні повідомлення, добирають зразки спеціальних текстів, укладають словничок фахових термінів тощо.

Здобувачі ОПП «Краєзнавчо-туристична робота» ознайомлені з новим правописом [12], проте національний мультипредметний тест склали ще за старим. Переконані, що низка тем потребує актуалізації. Ідеться передусім про зміни, які відбулися в українській орфографії. Тому обов'язковим складником самостійної роботи є правописний практикум, який передбачає опрацювання питань, пов'язаних зі змінами, опанування найбільш проблемних тем (правопис складних слів, запозичень, великої літери тощо).

Переконані, що, крім навчальної роботи, для формування мовленнєвої культури важливе значення має також виховна. Уважаємо, що науково-педагогічні працівники гуманітарних кафедр ЗВО повинні всіляко залучати здобувачів і здобувачок до вивчення фольклору, народних традицій, життя та діяльності видатних особистостей науки, техніки та культури, використовуючи для цього твори класиків, сучасних українських письменників. Така робота є важливим чинником виховання українського менталітету, культури мови, естетичних смаків. Це допоможе студентству усвідомити ту істину, що вважати себе гідними спадкоємцями культурних традицій, створених попередніми поколіннями, означає глибоко їх вивчати, добре знати, шанувати й впроваджувати їх у життя, вбачаючи в цьому

шлях до формування грамотного фахового мовлення. Так, в УПА викладачі кафедри краєзнавчо-туристичної роботи, соціальних і гуманітарних наук щорічно проводять олімпіади з української мови, перший етап Міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Яцика та Міжнародного мовно-літературного конкурсу учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка, заходи до Дня української писемності та мови, Шевченківських днів тощо.

Висновки. Підсумовуючи сказане, наголошуємо на тому, що без глибокого знання мови, зокрема її фонетичної системи, лексичного складу, граматичної будови і стилістичних властивостей, сучасний фахівець у галузі краєзнавчо-туристичної роботи не зможе виконувати складні професійні завдання, бути конкурентоздатним на ринку праці. Відтак, кожному здобувачеві й здобувачці необхідно досягти високої і мисленнєвої, і загальної, і фахової, і комунікативної, і мовленнєвої культури. Усне і писемне мовлення за змістом має бути об'єктивним, переконливим, за формою – логічним, цивілізованим, яскравим, але передусім – правильним.

Переконані, що набуті майбутніми істориками та краєзнавцями філологічні знання під час вивчення дисципліни УМПС уможливлуватимуть високий рівень подальшої професійної самоосвіти, сприятимуть підвищенню загальної мовленнєвої культури як майбутньої професійної еліти, так і суспільства в цілому.

Перспективи подальших досліджень. Перспективним вважаємо подальше поглиблене вивчення поняття мовленнєвої культури та її формування в здобувачів та здобувачок освітньо-професійної програми «Краєзнавчо-туристична робота».

Список використаних джерел

1. Жайворонок В. В. Велика чи мала літера? : словник-довід.: близько 10 000 номінацій [Електронне видання] / В. В. Жайворонок ; НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. – Київ : Наук. думка, 2004. – Режим доступу : <http://velyka-chy-mala-litera.wikidot.com/> (дата звернення 01.07.2023)
2. Культура фахового мовлення : навч. посіб. / за ред. Н. Д. Бабич. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2011. – 528 с.
3. Линчак І. М. Українська мова (за професійним спрямуванням): навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів напряму підготовки «Туризм» / І. М. Линчак, Г. В. Матвеева. – Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. – 330 с.

4. Масенко Л. Т. Перехід на українську мову як чинник відновлення історичної пам'яті / Л. Т. Масенко // Українська мова. – 2023. – № 3. – С. 34–43.
5. Матвеева Н. Р. Війна і ставлення українців до мови / Н. Р. Матвеева // Українська мова. – 2023. – № 3. – С. 3–18.
6. Мацько Л. І. Риторика : навч. посіб. / Л. І. Мацько, О. М. Мацько. – Київ : Вища школа, 2006. – 311 с.
7. Онуфрієнко Г. С. Науковий стиль української мови : навч. посіб. / Г. С. Онуфрієнко. – Київ : Центр навчальної літератури, 2021. – 426 с.
8. Орфоепічний словник української мови : в 2-х т. [Електронне видання] / за ред. М. М. Пешак. – Київ : Довіра, 2001. – Режим доступу :

https://archive.org/details/orslkmv/tom2_O-Ya/page/129/mode/2up (дата звернення 01.07.2023)

9. Словник української мови [Електронне видання] / [АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні]; редкол.: І. К. Білодід (голова) [та ін.]. – Київ: Наук. думка, 1970–1980. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/>. (дата звернення 01.07.2023р.)

10. Словник української мови online. Т. 1–13 [Електронне видання] // Український мовно-інформаційний фонд НАН України. – Київ, 2015–2023. – Режим доступу: <https://sum20ua.com/Entry/index?wordid=1&page=0> (дата звернення 01.07.2023р.)

11. Словники України online [Електронне видання] // Український лінгвістичний портал. – Київ, 2008. – Режим доступу: <http://lcorp.ulif.org.ua/dictua/> (дата звернення 01.07.2023р.)

12. Український правопис / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні, Ін-т української мови. – Київ: Наукова думка, 2019. – 392 с.

References

1. Zhaivoronok, VV 2004, *Velyka chy mala litera? : slov.-dovid.: blyzko 10 000 nominatsii [Uppercase or lowercase: a reference dictionary: about 10,000 entries]*, Naukova dumka, Kyiv.

2. Babych, ND (ed) 2011, *Kultura fakhovoho movlennia [Culture of professional speech]*, Knyhy – KhKhI, 2011, Chernivtsi.

3. Lynchak, IM & Matvieieva, HV 2020, *Ukrainska mova (za profesiinym spriamuvanniam) [Ukrainian language (for professional purposes): a*

textbook for students of higher education institutions majoring in tourism], OLDI-PLIuS, Kherson.

4. Masenko, LT 2023, 'Perekhid na ukrainsku movu yak chynnyk vidnovlennia istorichnoi pam'iaty' [*Transition to the Ukrainian language as a factor in restoring historical memory*], *Ukrainska mova*, no 3, Pp. 34–43.

5. Matvieieva, NR 2023, 'Viina i stavlennia ukraintsiv do movy' [*War and the attitude of Ukrainians to language*], *Ukrainska mova*, no 3, Pp. 3–18.

6. Matsko, LI & Matsko, OM 2006, *Rytoryka [Rhetoric: a textbook]*, Vyshcha shkola, Kyiv.

7. Onufriienko, HS 2021, *Naukovyi styl ukrainskoi movy [The scientific style of the Ukrainian language: a textbook]*, Tsentr navchalnoi literatury, Kyiv.

8. Peshchak, MM (ed) 2001, *Orfoepichnyi slovnyk ukrainskoi movy: V 2-kh t. [Orthoepic dictionary of the Ukrainian language: in 2 vols.]*, Dovira, Kyiv.

9. Bilodid, IK (ed) 1970–1980, *Slovnyk ukrainskoi movy [Dictionary of the Ukrainian language]*, Naukova dumka, Kyiv.

10. Ukrainykyi movno-informatsiinyi fond NAN Ukrainy 2015–2023, *Slovnyk ukrainskoi movy online. T. 1–13 [Dictionary of the Ukrainian language online. V. 1–13]*, viewed 01 July 2023 <<https://sum20ua.com/Entry/index?wordid=1&page=0>>

11. Slovnyky Ukrainy online 2008 [*Dictionaries of Ukraine online*], viewed July 2023 <<http://lcorp.ulif.org.ua/dictua/wordid=1&page=0>>.

12. Institut movoznavstva im. O. O. Potebni & Institut ukrainskoi movy 2019, *Ukrainskyi pravopys [Ukrainian spelling]*, Naukova dumka, Kyiv.

Стаття надійшла до редакції 01.08.2023 р.